

транспортним засобом у момент ДТП, коли обстановка ДТП залишилася незмінною, однак водій втік з місця події разом з транспортним засобом або без нього; (4) ідентифікації особи потерпілого, викриття інсценування з метою приховання іншого злочину або встановлення справжнього місця ДТП у випадку, коли в обстановці відображено злочинні наслідки (наприклад, на проїзній частині чи поблизу неї знаходиться труп без явних слідів ДТП або поза зоною руху транспортних потоків виявлено труп зі слідами, характерними для ДТП).

ДУНАЄВСЬКА Л. Г.

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка,
доцент кафедри правосуддя, кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВБИВСТВ

Розслідування та розкриття вбивств напряму залежить від вмілого використання спеціальних знань. Відповідно до чинного кримінального процесуального законодавства спеціаліста обов'язково залучають при проведенні огляду трупа (ст. 238 КПК); огляду трупа пов'язаного з ексгумацією (ст. 239 КПК); освіддуванні підозрюваного (медичне освіддування) (ст. 241 КПК). Спеціаліст може бути залучений, під час розслідування вбивств, для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складання схем, планів, креслень, відібрання зразків для проведення експертизи тощо (ч. 2 ст. 71 КПК)), а також для розширення пізнавальних можливостей слідчих (розшукових) дій.

Судово-медичний експерт або лікар в ході огляду трупа допомагає слідчому, прокурору виявити та правильно зафіксувати сліди злочину на тілі трупа, а також попередньо встановити час, причину настання смерті, природу ушкоджень, спосіб та механізм утворення слідів тощо. Під час ексгумації судово-медичним експертом можуть бути вилучені зразки тканини і органів або частини трупа.

Медичне освіддування підозрюваного проводиться у разі, якщо для його виконання потрібні спеціальні знання в галузі медицини та здійснюється за участю судово-медичного експерта або лікаря. Найчастіше судово-медичне освіддування проводиться з метою виявлення та за свідчення наявності на тілі людини слідів злочину, зокрема, подрипин, хірургічних операцій, слідів укусу, плям крові або визначення певного стану особи — алкогольного чи наркотичного сп'яніння. Часто такі дослідження можуть мати невідкладний характер, що пов'язано зі загоєнням ран, змиттям слідів тощо.

Спеціаліст в галузі біології може сприяти у виявленні мікрочастинок або мікрослідів сторонніх матеріалів і речовин, попередньо визначити їх рід, вид, джерело походження тощо (Алексейчук В. І. Використання спеціальних знань під час огляду місця події при розслідуванні вбивств / В. І. Алексейчук // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. — 2010. — Вип. 10. — С. 84).

Спеціаліста з пожежної техніки залучають з метою попереднього встановлення осередку пожежі, часу і шляхів поширення горіння, обставин, що сприяли виникненню та розвитку пожеж тощо.

Спеціаліста з вибухової техніки може допомогти попередньо встановити механізм події, розташування людей щодо вибухового пристрою на момент вибуху, технічну можливість приведення в дію вибухового пристрою за певних обставин тощо.

Спеціаліст-криміналіст, якого залучають під час проведення слідчих (розшукових) дій, допомагає у дослідженні: слідів людини (рук, зубів, вух, чола, носа, взуття тощо), за допомогою яких можна визначити її зріст, вагу, стать, особливості ходи тощо; слідів транспортних засобів, що дозволяє встановити деякі обставини розслідуваної події (напрямок руху, довжину шляху гальмування, механізм і характер ушкоджень тощо), групову належність (тип, марку, модель) транспортного засобу; слідів знарядь злочину та інструментів, що дає змогу з'ясувати механізм злочину, навички злочинця, встановити групову належність знаряддя, яке було застосовано, або ідентифікувати його; слідів застосування вогнепальної зброї на підставі яких встановлюють відстань з якої стріляли, напрямок пострілу, взаємне розташування зброї та перешкоди, кількість пострілів тощо.

З врахуванням обставин під час розслідування вбивств можуть залучатися й інші спеціалісти.

Однією з найбільш ефективних форм застосування спеціальних знань є експертиза. Слідчий або прокурор, в ході розслідування вбивств, зобов'язаний звернутися до експерта для проведення експертизи щодо встановлення причин смерті; визначення психічного стану підозрюваного за наявності відомостей, які викликають сумнів щодо його осудності, обмеженої осудності; встановлення віку особи, якщо це необхідно для вирішення питання про можливість притягнення її до кримінальної відповідальності, а іншим способом неможливо отримати ці відомості (ч. 2 ст. 242 КПК).

Судово-медична експертиза трупапроводиться з метою встановлення причин смерті та часу її настання; характеру та послідовності нанесення тілесних ушкоджень; прижиттєвості або посмертності ушкоджень тощо.

За допомогою судово-медичної експертизи речових доказів встановлюється наявність, походження, конкретна чи групова належність виділень організму людини, виявлених на місці події, на знаряддях вбивства, тілі та одязі потерпілого, підозрюваного, на інших об'єктах.

Під час розслідування вбивств найчастіше призначають наступні види криміналістичних експертиз. Трасологічна експертиза встановлює: тотожність людини за залишеними слідами її рук, зубів та інших частин тіла; тотожність взуття слідам на ґрунті, підлозі; тотожність знарядь та інструментів по залишених ними слідах (удару, розрізу, розпилу тощо).

Експертиза механічних пошкоджень одягу(підвид трасологічної експертизи). У процесі дослідження встановлюються характер пошкоджень та механізм їх утворення, вирішуються питання, пов'язані з ідентифікацією (ототоженням) знаряддя за пошкодженнями, що є на даному одязі тощо. Окрему групу становлять питання, що пов'язані з установленням належності єдиному цілому частин одягу, що досліджується. Дослідження пошкоджень одягу, пов'язаних з одночасним спричиненням тілесних ушкоджень людині, які спричинили смерть, належить до компетенції судово-медичної експертизи (Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджено наказом Міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України 26.12.2012 № 1950/5) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98/page2>. — Назва з екрану).

За допомогою балістичної експертизи за слідами на перешкодах, кулям і гільзах визначають систему, модель, зразок, напрямок і дистанцію пострілу, можливість або неможливість самовільного (без натискання на спусковий гачок) пострілу при певних умовах, ототожнюють конкретний екземпляр зброї, використаного вбивцею.

Дослідження питань відносно вогнепальних пошкоджень на одязі, пов'язаних з одночасним спричиненням тілесних ушкоджень людині, належить до компетенції відділень медичної криміналістики бюро судово-медичної експертизи. В окремих випадках (коли визначаються дистанція, напрямок пострілу тощо) такі питання вирішуються комплексною судово-медичною та судово-балістичною експертизою (Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень, затверджено наказом Міністерства юстиції України 08.10.1998 № 53/5 (у редакції наказу Міністерства юстиції України 26.12.2012 № 1950/5) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98/page2>. — Назва з екрану).

Під час розслідування вбивств можуть призначатися й інші експертизи з врахуванням обставин того чи іншого кримінального провадження.